

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "การศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8" สรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นไทยแก่นักเรียนชาวเขาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเขตการศึกษา 8

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากร

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือเลือกโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8 ที่จัดการเรียนการสอนตามแผนการสอนสำหรับนักเรียนชาวเขาของกองวิชาการสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติทุกโรงเรียนได้โรงเรียนทั้งหมด 107 โรงเรียน จากจำนวนโรงเรียนดังกล่าวเลือกผู้บริหารโรงเรียนละ 1 คน และครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1,2 ทุกคนในโรงเรียนเพื่อตอบแบบสอบถาม ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน 101 คน ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1,2 206 คนรวมกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 307 คน การสำรวจเอกสารและการสังเกตสภาพทั่วไปและบรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝัง

ความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) คือ สุ่มโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างในแต่ละจังหวัดร้อยละ 10 ได้โรงเรียนทั้งสิ้น 10 โรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามสำหรับผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 1 ชุด สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและการปฏิบัติงานด้านการบริหารที่เกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา ซึ่งสอบถามครอบคลุม 6 ด้าน แบบสอบถามมีลักษณะกำหนดให้เลือกตอบเต็มข้อความ และมาตราส่วนประเมินค่า

2.2 แบบสอบถามสำหรับครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 จำนวน 1 ชุด สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและการปฏิบัติงานของครูเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา ซึ่งครอบคลุม 6 ด้าน แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบกำหนดให้เลือกตอบ เต็มข้อความ มาตราส่วนประเมินค่าและเรียงลำดับความสำคัญ

2.3 แบบสังเกตสภาพทั่วไปและบรรยากาศการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา เป็นลักษณะแบบกำหนดให้เลือกตอบซึ่งครอบคลุม 2 ด้าน

2.4 แบบสำรวจเอกสารใช้สำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามโดยนำไปส่งให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดทุกจังหวัดด้วยตนเอง ส่วนเครื่องมือที่เป็นแบบสังเกตและแบบสำรวจเอกสารผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลจากโรงเรียน ส่วนข้อมูลจากการสำรวจเอกสารได้ข้อมูลไม่สมบูรณ์เพราะบางโรงเรียนเอกสารชำรุดสูญหาย และมีไม่ครบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากการสอบถามมาแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ มีแบบสอบถามบางข้อวิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูล

จากการสังเกตวิเคราะห์โดยสรุปเนื้อหาจัดเป็นหมวดหมู่นำเสนอในรูปแบบตาราง ส่วนข้อมูลจากการสำรวจเอกสารนำมารวบรวมสรุปแล้วใช้ประกอบอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยจากแบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียน

1.1 สถานภาพของผู้บริหารโรงเรียนและสภาพของโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนที่ใช้แผนการสอนสำหรับนักเรียนชายเขาส่วนใหญ่คือร้อยละ 94.32 เป็นชายจำนวนสูงสุดร้อยละ 69.32 มีอายุ 31-40 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 86.36 มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวนสูงสุดร้อยละ 57.95 มีประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหาร 1-5 ปี

โรงเรียนที่ใช้แผนการสอนสำหรับนักเรียนชายเขาส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลางคือมีนักเรียนระหว่าง 121-300 คน เปิดสอนตั้งแต่ชั้นเด็กเล็กถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมีนักเรียนเป็นชายเขาเผ่ากะเหรี่ยง ในหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่ส่วนใหญ่มีหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมเขาตั้งอยู่

โรงเรียนที่ใช้แผนการสอนสำหรับนักเรียนชายเขาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชายเขามาก โดยมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมชายเขาเป็นผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่

1.2 การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชายเขา โดยผู้บริหารโรงเรียนได้กำหนดครูทุกคนในโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการวางแผนสำหรับขั้นตอนในการจัดทำแผนผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่สำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชายเขา ศึกษาจากเอกสารของกลุ่มโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยมีโครงการต่าง ๆ เป็นเครื่องมือที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ในการควบคุมการจัด วัตถุประสงค์

ที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา คือการฟัง อ่าน พูดและเขียนภาษาไทย ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนชาวเขาเกิดความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย แนวทางที่ผู้บริหารโรงเรียนยึดถือในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา คือแผนการสอนสำหรับนักเรียนชาวเขาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและคำนึงถึงความมั่นคงของชาติเป็นหลัก ส่วนการดำเนินการตามแผนผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ควบคุมกำกับนิเทศและติดตามผลการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาด้วยตนเองและจัดให้มีการรายงานความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา โดยใช่วิธีการพูดคุยกันตามธรรมดาอย่างไม่เป็นทางการ

ด้านการบริหารหลักสูตร ปรากฏว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่พัฒนาความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา เพื่อให้มีความรู้ด้านการสอนโดยใช่วิธีให้ครูเข้ารับการอบรมด้านการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขา และจัดหาหนังสือเอกสาร วารสารไว้ให้ครูได้ศึกษาด้วยตนเอง ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ปรับแผนการสอนกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา โดยดำเนินการร่วมกับกลุ่มโรงเรียนหรือสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ มีผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 46.59 ไม่ได้ปรับแผนการสอนสำหรับนักเรียนชาวเขาของสำนักงานการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเพราะเห็นว่าใช้ได้ดีแล้ว สำหรับบุคคลที่ผู้บริหารโรงเรียนเชิญมาให้ความรู้แก่ครูคือศึกษานิเทศก์อำเภอ และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมชาวเขา

ด้านนโยบายการจัดการเรียนการสอน ปรากฏว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่แจ้งนโยบายการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา โดยวิธีแจ้งในที่ประชุมประจำเดือนและส่งเสริมให้ครูผู้สอนในโรงเรียนใช่วิธีสอนหลายวิธี โดยผู้บริหารเข้าเยี่ยมชั้นเรียนและให้คำแนะนำวิธีสอนแก่ครู วิธีสอนที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่

แนะนำให้ครูใช้คือ วิธีการใช้เหตุผลโดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ให้คำแนะนำแก่ครูผู้สอนในการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาโดยวิธีให้ครูจัดป้ายนิเทศที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นคนไทยบริเวณอาคาร ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา โดยวิธีเชิญวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ มาให้ความรู้แก่นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาในด้านการฟัง พูด อ่านและเขียนภาษาไทยมากที่สุด รองลงมาคือ ความผูกพันจิตใจในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ด้านการนิเทศการศึกษาปรากฏว่า บุคคลที่นิเทศเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาส่วนใหญ่ คือ ศึกษานิเทศก์อำเภอ โรงเรียนที่ใช้แผนการสอนสำหรับนักเรียนชาวเขาส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการตรวจเยี่ยมจากหน่วยงานอื่น ๆ สำหรับเทคนิคที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ในการนิเทศการสอนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา คือ การเยี่ยมชั้นเรียนและการจัดประชุมครูเพื่อปรึกษาหารือกัน

ด้านการวัดผลและประเมินผล ปรากฏว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดวิธีการให้ครูปฏิบัติในการวัดผลและประเมินผลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา โดยวิธีให้ครูนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ให้คำแนะนำหรือจัดฝึกอบรมแก่ครูเกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินผลการปฏิบัติของนักเรียนมากที่สุด

ด้านความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ปรากฏว่า โรงเรียนที่ใช้แผนการสอนสำหรับนักเรียนชาวเขาส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา โดยวิธีการอบรมครูเกี่ยวกับทฤษฎี

ภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขา และความร่วมมือที่ได้รับจากหน่วยงานอื่นส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะ
ไม่เป็นทางการแต่ใช้ความคุ้นเคยส่วนตัว

1.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียน
การสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา

ด้านการวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงาน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาคือ ขาด
ข้อมูลและข่าวสารที่จะนำมาประกอบการวางแผน หน่วยงานต้นสังกัดไม่ได้วางนโยบายไว้ชัดเจน
และเวลาที่ใช้ในการวางแผนมีน้อย ด้านการบริหารหลักสูตรผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา คือ
ครูขาดแหล่งความรู้เพื่อค้นคว้าที่จะช่วยในการจัดการเรียนการสอนด้านความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น
ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาคือ ขาดตัวกลางในการประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน
และหน่วยงานอื่นให้ความร่วมมือน้อย

2. ผลการวิจัยจากแบบสอบถามครูผู้สอน

2.1 สถานภาพของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 68.75
เป็นเพศชาย ร้อยละ 59.09 มีอายุ 30-39 ปี ร้อยละ 97.73 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 71.02
มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี ครูส่วนใหญ่คือร้อยละ 94.88 ไม่เป็นชาวเขา จำนวนสูงสุด
ร้อยละ 35.23 มีประสบการณ์ในการสอน 1 ถึง 5 ปี รองลงมาร้อยละ 26.70 มีประสบการณ์ใน
การสอน 6 ถึง 10 ปี มีครูส่วนใหญ่ร้อยละ 65.90 ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการ
เรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา ครูส่วนใหญ่ ร้อยละ
59.66 ได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึก
ในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาในระดับปานกลางและมีครูจำนวนสูงสุดร้อยละ 67.61
ทราบนโยบายในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียน
ชาวเขาและส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 55.46 ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียนแจ้งในที่ประชุมประจำ
เดือน ครูส่วนใหญ่คือร้อยละ 59.09 พูดภาษาชาวเขาได้ และร้อยละ 68.27 สามารถพูดภาษา
ชาวเขาเพียงสื่อความหมายได้เป็นบางครั้ง

2.2 การปฏิบัติการสอนภาษาไทย ปรากฏว่า ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 2

ส่วนใหญ่มีการเตรียมการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขา โดยการฝึกคำ วลี หรือประโยคที่จำเป็นพอที่จะใช้ในการสื่อความหมายได้ ส่วนการกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขาคครูส่วนใหญ่กำหนดวัตถุประสงค์ให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน รองลงมาคือ กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อฝึกให้นักเรียนได้ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย ปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ กำหนดให้นักเรียนพูดภาษาชาวเขากับเพื่อนได้แต่ต้องพูดภาษาไทยกับครู การช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้นักเรียนที่เรียนเก่ง เป็นพี่เลี้ยงช่วยสอนนักเรียนที่เรียนช้า เป็นรายบุคคล กิจกรรมที่ครูทุกคนใช้ในการสอนภาษาไทยคือ การคัดลายมือและการเขียนตามคำบอก ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ที่ครูส่วนใหญ่ใช้ในการสอนภาษาไทยในระดับมาก คือ การแต่งประโยคจากคำที่เรียนไปแล้ว การเล่านิทาน การฝึกพูดหน้าชั้นเรียน การอ่านเพื่อจับใจความของเรื่อง การจัดป้ายนิเทศเพื่อเสริมความรู้ด้านภาษาไทย การเขียนบรรยายประกอบภาพ การแสดงบทบาทสมมติ และการทาสปัญหา

ด้านการใช้สื่อการสอนภาษาไทยปรากฏว่า สื่อการสอนที่ครูทุกคนใช้ในการสอนภาษาไทยในระดับมากที่สุด คือ แบบฝึกหัด และรูปภาพ ส่วนสื่อการสอนที่ครูส่วนใหญ่เลือกใช้ในระดับมาก คือ บัตรคำ หรือแถบประโยค แผนที่หรือแผนภูมิ หนังสือนิทาน ของจริงและหนังสืออ่านประกอบ

ด้านการวัดผลและประเมินผลภาษาไทย ปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ประเมินความรู้และทักษะในการสอนภาษาไทยก่อนทำการสอน โดยวิธีการสังเกตการปฏิบัติตามคำสั่งของครู ส่วนเทคนิควิธีที่ครูส่วนใหญ่ใช้ในการวัดและประเมินผลการสอนภาษาไทยมากที่สุดคือ การทำแบบฝึกหัด รองลงมาคือ การสังเกต การปฏิบัติตามคำสั่งของครู

ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรภาษาไทย ปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย โดยจัดให้มีการประกวดการอ่านคล่อง เขียนคล่องรองลงมา คือ การจัดป้ายนิเทศคำไทย ชาวเขาเพื่ออธิบายรูปภาพที่นำมาจัดแสดง

ด้านความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ปรากฏว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย โดยให้การอบรมแก่ครูเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขา

ด้านการเตรียมการสอนในด้านการเกษตร ปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กเรียนสามารถปฏิบัติงานในการทำการเกษตรแบบถาวรและทำไปใช้ประกอบอาชีพได้ สำหรับแหล่งความรู้ที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้ค้นคว้าเกี่ยวกับการสอนด้านการเกษตรแก่นักเรียนชาวเขาได้แก่ การสอบถามและปรึกษาหาหรือผู้บริการหรือเพื่อนครู รองลงมาได้แก่ ศึกษาจากเอกสารการเกษตร

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเกษตร ปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเกษตรแก่นักเรียนชาวเขา โดยวิธีให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของการประกอบอาชีพการเกษตรในท้องถิ่น ส่วนแหล่งความรู้ในชุมชนที่ครูส่วนใหญ่ใช้ประกอบการสอนด้านการเกษตรได้แก่ การใช้วัสดุในท้องถิ่นประกอบการเรียนการสอน รองลงมาได้แก่ การให้นักเรียนฝึกทำการเกษตรที่บ้านของตนเอง

ด้านการใช้สื่อการสอนด้านการเกษตร ปรากฏว่า สื่อการสอนด้านการเกษตรที่ครูส่วนใหญ่เลือกใช้ในระดับมาก คือ รูปภาพและของจริง

ด้านการวัดผลและประเมินผลด้านการเกษตรปรากฏว่า ครูสอนส่วนใหญ่ประเมินความรู้และทักษะในการสอนด้านการเกษตรแก่นักเรียนชาวเขา โดยวิธีการตรวจผลงานภาคปฏิบัติ รองลงมาได้แก่ การทดสอบภาคปฏิบัติ

ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านการเกษตร ปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนด้านการเกษตรให้นักเรียนชาวเขา โดยการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการทำการเกษตรในโรงเรียน

ด้านการร่วมมือจากหน่วยงานอื่นในการจัดการเรียนการสอนด้านการเกษตรปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแผนใหม่ในโรงเรียน

ด้านการเตรียมการสอนในด้านการปกครองปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ แจ่มจุดประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนในด้านการปกครองให้นักเรียนชาวเขาทราบเป็นบางครั้งสำหรับการกำหนดจุดประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนด้านการปกครองแก่นักเรียนชาวเขาครูส่วนใหญ่ กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ รองลงมาได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนเห็นโทษของการตัดไม้ทำลายป่าและแหล่งต้นน้ำลำธาร

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในด้านการปกครอง ปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนชาวเขารักชาติไทย โดยวิธีการอภิปรายให้นักเรียนรู้ว่าชาวเขาเป็นเผ่าพันธุ์หนึ่งของชาติไทย ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนชาวเขารู้จักสิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมืองไทย โดยวิธีให้นักเรียนร่วมกันให้รู้ว่าชาวเขาเป็นเผ่าพันธุ์หนึ่งของชาติไทย มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับคนไทยพื้นราบ ครูส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนแก่นักเรียนชาวเขาในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาในท้องถิ่นที่นักเรียนส่วนใหญ่นับถือผีหรือศาสนาอื่น ๆ นอกเหนือจากศาสนาพุทธ โดยวิธีให้แนวปฏิบัติของศาสนาพุทธแล้วสลับด้วยแนวปฏิบัติของศาสนาหรือความเชื่อที่นักเรียนนับถือ ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนชาวเขาปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ โดยวิธีการอธิบายชี้แนะให้นักเรียนรู้ความหมายความสำคัญประโยชน์และวิธีปฏิบัติตนต่อศาสนา ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนชาวเขามีความจงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยวิธีการอธิบายชี้แนะให้นักเรียนรู้ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์และวิธีปฏิบัติตนต่อพระมหากษัตริย์ ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนรู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยวิธีให้นักเรียนสำรวจสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดตามธรรมชาติ แล้วอภิปรายสรุป ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับการห้ามตัดไม้ทำลายป่าและแหล่งต้นน้ำลำธาร โดยวิธีพานักเรียนไปดูป่าไม้และแหล่งต้นน้ำลำธารที่ถูกทำลายแล้วอภิปรายสรุปถึงผลเสียและวิธีป้องกันและครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแก่นักเรียนชาวเขาในเรื่องสิ่งเสพติด โดยวิธีให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับการใช้สิ่งเสพติดเป็นยารักษาโรคต่าง ๆ ในกรณีที่บุคคลในบ้านเกิดเจ็บป่วย

ด้านการใช้สื่อการสอนในด้านการปกครองปรากฏว่า ในการจัดการเรียนการสอนด้านการปกครองแก่นักเรียนชาวเขา สิ่งที่สำคัญค่านึงถึงในการเลือกใช้สื่อการสอน คือ ให้เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของนักเรียน ส่วนสื่อการสอนที่ครูส่วนใหญ่ใช้มากที่สุดคือ รูปภาพ รองลงมาคือแบบฝึกหัด

ด้านการวัดผลและประเมินผลด้านการปกครอง ปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ประเมินความรู้การจัดการเรียนการสอนในด้านการปกครอง โดยวิธีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน รองลงมา คือ การสนทนากับนักเรียนในโอกาสต่าง ๆ

ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านการปกครอง ปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนด้านการปกครองแก่นักเรียนชาวเขา โดยการจัด ป้ายนิเทศ คำขวัญ บทความ บทกลอน และคติเตือนใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองไทย รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์แก่โรงเรียนและชุมชนในวันสำคัญต่าง ๆ

ด้านความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นในการจัดการเรียนการสอนด้านการปกครอง ปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นในด้านการศึกษาเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของชาวเขาแก่ครู รองลงมา คือ ให้ความช่วยเหลือในการอบรมแก่นักเรียนเกี่ยวกับศาสนาต่าง ๆ

2.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของครูผู้สอนเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา

ด้านการเตรียมการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหา คือ ครูขาดแหล่งความรู้ที่จะใช้ค้นคว้าหาความรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหา คือ การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปไม่ได้ซ้ำเพราะต้องพูดภาษาชาวเขามากกว่าภาษาไทย ครูขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาษาวัฒนธรรมและประเพณีของชาวเขาและความสามารถของครูในการใช้แหล่งความรู้จากชุมชนประกอบการสอนด้านการใช้สื่อการสอนครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหา คือ โรงเรียนขาดอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน วัสดุ สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้มีจำนวนจำกัด ด้านความร่วมมือจากหน่วย

งานอื่น ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหาคือ ขาดตัวกลางในการประสานงานร่วมระหว่างหน่วยงานและมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานน้อย

2.4 การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา ความแนวคิด ทฤษฎีและพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝังความสำนึก

วิธีการปลูกฝังความสำนึกโดยตรง ปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดการกิจกรรมด้วยการอธิบายชี้แนะให้นักเรียนรู้ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์และวิธีปฏิบัติตนต่อพระมหากษัตริย์ และการอธิบายชี้แนะให้นักเรียนรู้ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์และวิธีปฏิบัติตนต่อศาสนา

วิธีการปลูกฝังความสำนึกด้วยการกระจ่างคำนิยาม ปรากฏว่า ครูผู้สอนประมาณครึ่งหนึ่งให้อิสระแก่นักเรียนในการใช้เหตุผลในการคิดและตัดสินใจว่าชาวเขาเป็นคนไทยหรือไม่ และให้อิสระแก่นักเรียนในการใช้วิจารณญาณในการคิด วิเคราะห์และตัดสินใจเลือกแนวทางสำหรับประพฤติปฏิบัติตนเพื่อดำรงศาสนาจากสถานการณ์จำลอง

วิธีการปลูกฝังความสำนึกด้วยการปรับพฤติกรรม ปรากฏว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้การเสริมแรงทางบวกในกรณีนักเรียนปฏิบัติตนเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ได้ถูกต้อง

วิธีการปลูกฝังความสำนึกด้วยเหตุผล ปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่อธิบายให้นักเรียนรู้ว่าชาวเขาเป็นเผ่าพันธุ์หนึ่งของชาติไทย มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับคนไทยพื้นราบ

3. ผลการวิจัยจากแบบสังเกตสภาพทั่วไปและบรรยากาศการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา

ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและภายในห้องเรียน ปรากฏว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีป้ายนิเทศที่ให้ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับภาษาไทยบริเวณอาคารเรียนและนอกอาคารเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีห้องสมุดประจำโรงเรียน แต่มีการจัดเป็นมุมหนังสือ ซึ่งหนังสือที่มีมากที่สุดคือหนังสือแบบเรียน ห้องเรียนส่วนใหญ่มีการจัดแสดงผลงานของนักเรียนเกี่ยวกับภาษาไทย ส่วนใหญ่เป็นผลงานประเภทคัดลายมือ การเขียนบรรยายประกอบภาพ การแต่งประโยคจากคำที่เรียนไปแล้ว สำหรับสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอนด้านการเกษตร มีแปลงปลูกพืชผักสวนครัวมีการปลูกไม้ผลเช่น ฝรั่งคันทน์ สาลี่ บัวช เป็นต้น มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับเช่น เขอบีร่า คาร์เนชั่น เป็นต้น

นอกจากนี้ยังจัดให้มีป้ายนิเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ที่ถึงปฏิบัติต่อชาติ ป้ายนิเทศเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ ป้ายนิเทศเกี่ยวกับการห้ามปลูกพืชเสพติด และการห้ามเสพสิ่งเสพติด ป้ายนิเทศในวันสำคัญต่าง ๆ การจัดให้มีสัญลักษณ์ของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ด้านการใช้ภาษาไทยของนักเรียน ครูส่วนใหญ่ กำหนดให้นักเรียนพูดภาษาชาวเขากับเพื่อนได้แต่ต้องพูดภาษาไทยกับครู ความสามารถในการพูดของนักเรียนสามารถพูดสื่อความหมายพอใช้ได้ ความสามารถในการอ่านพอใช้ ความสามารถในการฟังสามารถฟังและเข้าใจในเรื่องที่สนทนากันได้ ส่วนความสามารถในการเขียนสามารถเขียนได้ช่วยแต่เขียนได้ช้า

อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยยึดผลการวิจัยจากแบบสอบถามเป็นหลัก และใช้ข้อมูลจากแบบสังเกตบางส่วนและแบบสำรวจเอกสารเป็นข้อมูลประกอบในการอภิปรายผล

1. การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน

1.1 สถานภาพของผู้บริหารโรงเรียนและสภาพของโรงเรียน

จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนที่ใช้แผนการสอนสำหรับนักเรียน ชาวเขาส่วนใหญ่เป็นชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเพศของผู้บริหารโรงเรียนมีส่วนก่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ซึ่งจากการเดินทางไปเก็บข้อมูลจากแบบสังเกตด้วยตนเองของผู้วิจัยพบว่า โรงเรียนเหล่านี้ทุกโรงเรียนอยู่บนยอดเขาที่สูงชันและชุกกันดาร ไม่มีสิ่งสาธารณูปโภคใด ๆ ทั้งสิ้น การเดินทางของครูเพื่อไปปฏิบัติงานที่โรงเรียนมีความยากลำบากทุกฤดูกาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูฝนการเดินทางจะกระทำไม่ได้เลยเนื่องจากถนนไปโรงเรียนส่วนใหญ่จะมีลำห้วยตัดผ่านและไม่ มีสะพาน ในฤดูฝนจะมีน้ำหลากและเชี่ยวกรากทำให้ไม่สามารถนำพาหนะข้ามไปได้ ส่วนครูในโรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเพศชายซึ่งรวมถึงครูที่สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 2 ด้วย ครูที่เป็นชายจะมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานในโรงเรียนชาวเขามากกว่าครูที่เป็นหญิง เช่น ในการเดินทางไปปฏิบัติงาน การติดต่อประสานงานระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน โรงเรียนกับอำเภอและโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น ๆ การมีความสัมพันธ์กับชาวบ้านและชุมชน ครูเหล่านั้นบางคนเดินทางไป

กลับระหว่างบ้านกับโรงเรียนโดยใช้รถจักรยานยนต์เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นครูที่อาศัยอยู่หมู่บ้านอื่น แต่ถ้าเป็นฤดูฝนก็จะพักอยู่ที่บ้านพักครูเนื่องจากเดินทางลำบาก และมีครูบางคนที่พักอยู่บ้านพักครูและจะเดินทางกลับบ้านของตนในวันศุกร์วันเสาร์และวันอาทิตย์เท่านั้น อายุของผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 31 - 40 ปี มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหารโรงเรียนระหว่าง 1 - 5 ปี จากข้อมูลดังกล่าวแสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความพร้อมในด้านคุณวุฒิแต่เป็นผู้มีประสบการณ์ในการบริหารงานน้อยซึ่งจากการศึกษาของ ทวี เชื้อสุวรรณ (2528) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณวุฒิตั้งแต่ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ประสบปัญหาการบริหารงานวิชาการน้อยกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี และเมื่อพิจารณาอายุของผู้บริหารโรงเรียนแล้วพบว่า จำนวนสูงสุดร้อยละ 69.32 เป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 31 ถึง 40 ปี ซึ่งช่วงอายุดังกล่าวถือได้ว่าเป็นกำลังอยู่ในวัยทำงาน สำหรับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 71.59 ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับหน่วยงานหรือองค์การที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมครู ชาวเขา เช่น โครงการหลวง ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา ซึ่งจะ เป็นประโยชน์กับโรงเรียน ในด้านการขอความร่วมมือให้ช่วยเหลือโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำคัญ ในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา

1.2 การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำคัญในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา

ด้านการวางแผนและกำหนดวิสัยทัศน์งาน

จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนที่ใช้แผนการสอนสำหรับนักเรียนชาวเขาส่วนใหญ่มีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำคัญเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนโยบายการจัดการศึกษาซึ่งได้ถูกระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) มติกรรมการการศึกษาแห่งชาติ แนวนโยบายการดำเนินงานของคณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับปัญหาชาวเขาและการปลูกฝังและนโยบายของสำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดนโยบายหลักการจัดการศึกษาแก่ชาวเขา

ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาได้มีส่วนช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของชาติ ช่วย
ให้ชาวเขาอ่าน เขียน พูดภาษาไทยได้ รู้จักคิดเป็นคิดชอบ และช่วยตนเองได้ พัฒนาชาวเขาให้
เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้ สร้างความเข้าใจ ความผูกพันทางจิตใจ
ให้นิยมในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เพื่อที่จะให้ชาวเขามีความสำนึกว่าเป็นคนไทยหรือเป็น
ส่วนหนึ่งของสังคมไทย ไม่สร้างปัญหาความมั่นคงและก่อการร้ายด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง
ให้กับประเทศ เข้าใจสิทธิและหน้าที่พลเมืองไทย ห้ามการตัดไม้ทำลายป่า ทำลาย
ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งต้นน้ำ ลำธาร ลดและเลิกการปลูกและเสฟฝิ่นในที่สุด รู้จักใช้
และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และจากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้กำหนดให้
ครูทุกคนเป็นผู้วางแผน การที่ผู้บริหารโรงเรียนมอบหมายให้ครูทุกคนวางแผนแสดงถึงการ
กระจายอำนาจของผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้รับผิดชอบคนใดคนหนึ่งไปสู่การรับผิดชอบในการวางแผน
ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525) ที่กล่าวไว้ว่า "ภารกิจทางด้าน
การบริหารงานวิชาการนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะรับผิดชอบเพียงผู้เดียวไม่ได้ หน้าที่ของผู้บริหาร
โรงเรียนจะต้องคอยกระตุ้นและส่งเสริมให้ครูร่วมมือกันทุกคนในการที่จะปรับปรุงงานวิชาการของ
โรงเรียนให้ดีขึ้น" นอกจากนี้การที่ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนจะมีส่วนช่วยให้การนำแผนไป
ปฏิบัติได้ตรงวัตถุประสงค์ยิ่งขึ้น เพราะครูเป็นผู้ปฏิบัติมากที่สุด เมื่อครูได้รับมอบหมายในการวางแผน
ย่อมนำเอาสภาพปัจจุบันและปัญหาและทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนด้วย ซึ่งจะ
ทำให้การจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา เป็น
แผนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้

ในเรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีสำรวจ
สภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคน
ไทยแก่นักเรียนชาวเขา ศึกษาเอกสารของกลุ่มโรงเรียนและหน่วยงานที่อยู่เหนือขึ้นไป มาใช้เป็น
ข้อมูลประกอบในการจัดทำแผนงานหรือโครงการโดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนงานร่วม
กันของครูในโรงเรียนแสดงว่าขั้นตอนในการวางแผนนั้นผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติสอดคล้องกับแนว
ทางของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งได้กำหนดให้ผู้บริหารโรงเรียน

วางแผนวิชาการเพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนโดยมีแนวปฏิบัติ 4 ขั้นตอนโดยเฉพาะขั้นตอนที่การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาและความต้องการ โดยผู้บริหารโรงเรียนต้องสำรวจและศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ของโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2528)

การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดไว้ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดวัตถุประสงค์โดยคำนึงถึงความมั่นคงของชาติโดยเน้นในด้านการฟัง อ่าน พูดและเขียนภาษาไทย ความผูกพันจิตใจในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จากข้อมูลดังกล่าว แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาให้สอดคล้องกับนโยบายหลักในการจัดการศึกษาแก่ชาวเขา ซึ่งจากการศึกษาของกองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2527) พบว่า นโยบายหลักที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินำมาเป็นนโยบายของหน่วยงานได้แก่ การพูดและเขียนภาษาไทยได้ การช่วยตนเอง การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพรู้จักวิถีรักษาความปลอดภัยด้านอนามัย และมีความผูกพันทางจิตใจในชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

สำหรับการดำเนินงานตามแผน ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้บริหารโรงเรียนจัดให้มีการรายงานความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา โดยใช้วิธีการพูดคุยกันตามธรรมดาอย่างไม่เป็นทางการ มีการกระตุ้นเตือนครูให้ปรับปรุงการเรียนการสอนในที่ประชุมครูแต่ละเดือน และผู้บริหารโรงเรียนทำหน้าที่ควบคุม กำกับ นิเทศและติดตามผลการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยด้วยตนเอง จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ เอาใจใส่ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา เป็นอย่างดี จากการที่ผู้วิจัยได้พูดคุยกับผู้บริหารโรงเรียนในเรื่องทั่ว ๆ ไป พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความต้องการที่จะปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาในโรงเรียนของท่านให้ดีขึ้น โดยร่วมปรึกษาหารือกับครูในโรงเรียนถึงปัญหาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา

รวมทั้งให้กำลังใจแก่ครูเมื่อครูประสบปัญหา สำหรับเรื่องขวัญและกำลังใจของครูนั้นเป็นสิ่งสำคัญมากเนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านชาวเขาส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนยอดดอยที่สูงชัน การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารเป็นไปด้วยความยากลำบากโดยเฉพาะในฤดูฝน ทางสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องนี้ จึงได้จัดไปเยี่ยมโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านชาวเขาดังกล่าว และจัดให้ครูมีการโยกย้ายโรงเรียนได้ตามความเหมาะสม

ในกรณีควบคุมการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา ผลการวิจัยปรากฏว่าผู้บริหารใช้โครงการต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการควบคุม ซึ่งจากการสำรวจเอกสารต่าง ๆ ของโรงเรียน พบว่ามีแผนพัฒนาโรงเรียนและแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งได้ระบุโครงการที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาหลายโครงการ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก จ.) ได้แก่ โครงการสอนซ่อมเสริมภาษาไทย โครงการจัดทำสื่อการเรียนการสอนภาษาไทย โครงการฝึกพูดภาษาไทยให้ชัดเจน โครงการห้องสมุดโรงเรียน โครงการพูดภาษาชาวเขากับนักเรียนเพื่อการเรียนการสอน โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการปลูกพืชผักสวนครัว โครงการปลูกต้นสำลี โครงการปลูกกาแฟ โครงการปลูกฝรั่งคั้นน้ำ โครงการปลูกลิ้นจี่ โครงการปลูกส้มเขียวหวาน โครงการให้ความรู้แก่เยาวชนของโครงการหลวงภาคเหนือ โครงการทำปุ๋ยหมัก โครงการการเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมือง โครงการวันสำคัญต่าง ๆ และโครงการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในการวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงาน คือ ขาดข้อมูลและข่าวสารที่จะนำมาประกอบการวางแผนหน่วยงานต้นสังกัดไปได้วางแผนโยบยาไว้ชัดเจนและเวลาที่ใช้ในการวางแผนมีน้อย ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้านชาวเขาส่วนใหญ่จะมีอัตรากำลังครูต่ำกว่าเกณฑ์มาก แต่งานที่ต้องรับผิดชอบมีมากทำให้ไม่มีเวลาในการวางแผนอีกทั้งยังห่างไกลจากตัวอำเภอและหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้ขาดแหล่งความรู้ที่จะค้นคว้า ส่วนในด้านนโยบายการปลูกฝังในความเป็นคนไทย ยังไม่ได้รับการเน้นในโรงเรียนประถมศึกษามากนัก ส่วนใหญ่

หน่วยงานต่าง ๆ จะให้ความสนใจและปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่ชาวเขาที่เป็นผู้ใหญ่
เป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยว่า ยังมีครูอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ทราบนโยบายการปลูกฝัง
ความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา

ด้านการบริหารหลักสูตร

จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่พยายามให้นักเรียนชาวเขาพูดภาษาไทย
กลางในโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะจะทำให้เด็กเรียนเกิดความคุ้นเคยกับการใช้ภาษาไทย
และเนื่องจากชาวเขาจะพูดภาษาประจำเผ่าในชีวิตประจำวัน ดังนั้นการที่นักเรียนได้พูดภาษาไทย
ในโรงเรียนจะทำให้เด็กเรียนมีทักษะในการใช้ภาษาไทยมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนที่จะ
นำภาษาไทยไปใช้เป็นเครื่องมือติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต ในด้านการพัฒนาบุคลากร
ครูเพื่อให้ความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนแก่นักเรียนชาวเขาพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ส่งครูเข้า
รับการอบรมด้านการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขา และจัดหาหนังสือ เอกสารและวารสารให้ครู
ได้ศึกษาด้อยตนเอง แสดงว่าผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีส่วนส่งเสริมให้ครูได้ใช้แผนการสอนสำหรับ
นักเรียนชาวเขาอย่างถูกต้อง ซึ่งวิธีการส่งเสริมดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของวิชัย ราชบุรีศิริ
(2524) ที่ว่า ผู้บริหารควรจัดการอบรม หรือจัดประชุมสัมมนา ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
ส่งครูไปดูงาน สังเกตการสอนโรงเรียนอื่น จัดหาหนังสือทางวิชาการให้ครูอ่าน เพื่อให้ครูสามารถใช้
หลักสูตรได้ถูกต้อง ในด้านการปรับแผนการสอนสำหรับนักเรียนชาวเขาให้เหมาะสมกับการจัดการเรียน
การสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา ผู้บริหารส่วนใหญ่ดำเนินการร่วม
กับกลุ่มโรงเรียนหรือสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ แสดงว่าโรงเรียนในหมู่บ้านชาวเขาจะมีการ
ร่วมมือกันเกือบทุก ๆ ด้าน และมีผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 46.59 ที่ไม่ได้ปรับแผนการสอนสำหรับ
นักเรียนชาวเขาเพราะเห็นใช้ได้ดีแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดลองใช้แผนการสอนสำหรับนักเรียน
ชาวเขาของกองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในปีการศึกษา 2533
กับโรงเรียนชาวเขา จำนวน 10 โรงเรียน ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน
พบว่าแผนการสอนสำหรับนักเรียนชาวเขานี้ เหมาะสมกับสภาพของชาวเขาเป็นอย่างดี

ผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาในด้านการบริหารหลักสูตร คือ ครูขาดแหล่งความรู้เพื่อค้นคว้าที่จะช่วยในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เนื่องจากครูส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ในด้านการสอนแก่ชาวเขาซึ่งเป็นคนต่างชนบทรวมเนียมประเพณี ต่างภาษา อีกทั้งยังไม่มีหนังสือสำหรับการค้นคว้า

ด้านนโยบายการจัดการเรียนการสอน

ในการส่งเสริมให้ครูในโรงเรียนใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธี ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการเข้าเยี่ยมชมชั้นเรียนและให้การแนะนำวิธีสอนแก่ครู ซึ่งการปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียนดังกล่าวถ้าสามารถปฏิบัติได้อย่างทั่วถึงก็จะส่งผลดีอย่างยิ่ง เพราะการเข้าเยี่ยมชมชั้นเรียนนั้นนอกจากผู้บริหารจะได้ให้คำแนะนำแก่ครูแล้ว ครูผู้สอนเองก็จะมีกำลังใจและเอาใจใส่กับการเรียนการสอนมากขึ้น เพราะเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนเอาใจใส่วิธีการสอนของตน ครูจำเป็นต้องค้นคว้าวิธีสอนใหม่ ๆ เสมอ เพราะเมื่อผู้บริหารเข้าเยี่ยมชมชั้นเรียนในครั้งต่อไปก็จะเห็นการนำเทคนิควิธีสอนแบบใหม่มาใช้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเรียนการสอนมากขึ้น

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ให้คำแนะนำแก่ครูในการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา โดยให้ครูจัดป้ายนิเทศที่ให้ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับความเป็นคนไทยทั้งในห้องเรียนและบริเวณอาคาร ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าป้ายนิเทศที่ให้ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับความเป็นคนไทยแก่นักเรียน มีมุมหนังสือในห้องเรียนแต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่ามุมหนังสือส่วนใหญ่เป็นหนังสือแบบเรียนแต่หนังสือประเภทอื่น ๆ มีไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดแคลนงบประมาณในการจัดซื้อ

วิธีสอนที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ แนะนำให้ครูนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา ได้แก่ วิธีการใช้เหตุผลโดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน ซึ่งวิธีดังกล่าวสอดคล้องกับวิธีการปลูกฝังความสำนึกด้วยเหตุผล ซึ่งชัยพร วิชชาวุธ และธีระพร อุวรรณโณ (2525) ได้เสนอว่า

กิจกรรมที่เป็นหัวใจของการปลูกฝังความสำนึกตามทฤษฎีของโคลเบิร์ต คือ การอภิปรายแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่นำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาโดยวิธี การเชิญวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ มาให้ความรู้แก่นักเรียน และการพานักเรียนไปทัศนศึกษาด้านการเกษตรตามสถานที่ทดลองการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะในคู่มือการใช้หลักสูตร พ.ศ. 2521 ของกรมวิชาการ ที่เสนอแนะให้ครูนำเอาแหล่งวิชาในชุมชนไปใช้ในการสอน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสำคัญของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ และใช้ประโยชน์จากแหล่งวิชาชุมชนได้อย่างเต็มที่ ที่จะทำให้การเรียนสนุกสนานมีชีวิตชีวาไม่เบื่อหน่าย

ด้านการนิเทศการศึกษา

เทคนิควิธีที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ในการนิเทศการสอนเกี่ยวกับการปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยคือ การจัดครูเพื่อปรึกษาหารือกัน และการเข้าเยี่ยมชมชั้นเรียน ซึ่งเทคนิควิธีการดังกล่าว ผู้บริหารโรงเรียนสามารถใช้ได้สะดวกและเกิดผลดีจากการสำรวจเอกสารบันทึกการประชุมสรุปพบว่า ในแต่ละเดือนมีหัวข้อประชุมเพื่อปรึกษาหารือกันในเรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นไทยสอดคล้องด้วย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ารายละเอียดของการประชุมมีไม่มากนัก (ดูรายละเอียดในภาคผนวก จ) อาจเป็นไปได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนใช้วิธีการพูดคุยกันแบบไม่เป็นทางการ ซึ่ง องค์การ อินทรมพรรย (2528) และ นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (มปป.) ได้เสนอแนะเทคนิควิธีการคุยแบบไม่เป็นทางการและการเยี่ยมชมชั้นเรียนไว้เช่นกัน สำหรับการเยี่ยมชมชั้นเรียนนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นวิธีที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้กันมากแต่ไม่ค่อยมีการบันทึกการตรวจเยี่ยมห้องเรียนไว้ ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ผู้วิจัยคิดว่าห้องเรียนแต่ละห้องควรมีสมุดบันทึกการตรวจเยี่ยมไว้ด้วย เพื่อจะได้ใช้เป็นแหล่งข้อมูลหนึ่งในการปรับปรุงการเรียนการสอนของครู

นอกเหนือจากการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนแล้ว บุคคลที่มานิเทศเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นไทยแก่นักเรียนชาวเขาได้แก่ ศึกษานิเทศก์อำเภอสำหรับหน่วยงานอื่นๆ ส่วนใหญ่ไม่เคยมาตรวจเยี่ยมโรงเรียนเลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการคมนาคมไม่สะดวกและอยู่ห่างไกลจากหน่วยงานอื่นๆ หน่วยงานอื่นที่มาตรวจเยี่ยมโรงเรียนบ้างได้แก่หน่วยงานด้านการพัฒนาการเกษตร เช่น เจ้าหน้าที่จากโครงการหลวง เป็นต้น

ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ให้คำแนะนำแก่ครูเกี่ยวกับการสร้าง การเลือกชนิดแบบทดสอบที่เหมาะสมกับการวัดการปฏิบัติและพฤติกรรมต่าง ๆ แสดงว่าผู้บริหารโรงเรียนได้เอาใจใส่ในเรื่องการวัดและประเมินผล ทั้งนี้อาจเนื่องจากการวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการที่ทำขึ้นเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาและนำผลการประเมินไปปรับปรุงข้อบกพร่องในการเรียนการสอนให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถนำผลประเมินไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงข้อบกพร่องในการสอนให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนพัฒนาการเรียนการสอน และใช้ข้อมูลเพื่อนำไปนิเทศการสอนของครูเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนดังที่อนันต์ ศรีโสภณ (2520) มีความเห็นว่า "การวัดผลการศึกษาเป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ เพราะผลจากการวัดจะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจของครู นักการศึกษา เพื่อใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น" ซึ่งจากการวิจัยนี้พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติตรงตามความเห็นดังกล่าว

ด้านความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น

ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา ครูได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นในด้านการให้การอบรมครูเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขา สำหรับในด้านการให้การอบรมเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขาเป็นไปตามลักษณะโดยหน้าที่และตามข้อตกลง ส่วนในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม

และประเพณีต่าง ๆ ของชาวเขาเป็นไปในลักษณะไม่เป็นทางการแต่ใช้ความคุ้นเคยส่วนตัว ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2527) ที่ว่า "ลักษณะของความร่วมมือมีหลายแบบแตกต่างกันไป กล่าวคือมีตั้งแต่ไม่ได้ร่วมงานกับหน่วยงานอื่น หรือมีบ้างในลักษณะที่มีโครงการร่วมกัน เช่น ติดตามงานโครงการพระราชดำริ ไปจนถึงการร่วมมือประสานกันโดยหน้าที่และตามข้อตกลงเช่น ในการอบรมครู ให้การนิเทศ นอกจากนี้มีการปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านขนบธรรมเนียมและประเพณีต่าง ๆ ของชาวเขาในลักษณะที่ไม่เป็นทางการโดยใช้ความคุ้นเคยส่วนตัว"

ผู้บริหารมีปัญหาในด้านการให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น คือ ขาดตัวกลางในการประสานงานร่วมกัน และหน่วยงานอื่นให้ความร่วมมือน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรัฐไม่ได้วางนโยบายในเรื่องการปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่ชาวเขาให้แน่นอน ดังนั้นการปฏิบัติงานจึงเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่ได้มีการประสานงานร่วมกัน

2. การปฏิบัติงานของครูผู้สอน

2.1 สถานภาพของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2

จากการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ส่วนใหญ่เป็นชายมีอายุระหว่าง 30-39 ปี วุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีประสบการณ์ในการสอน 1-5 ปี แสดงว่าครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่กระฉับกระเฉงในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการปฏิบัติงานในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร และจากการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา โดยเฉพาะการอบรมวิธีสอนภาษาไทยแก่นักเรียนที่พูดภาษาไทยไม่ได้ จากการศึกษาของพิเชษฐ อนุกุล (2518) เรื่อง "การศึกษาปัญหาและอุปสรรคของครูในการสอนภาษาไทยชั้นเด็กเล็กเริ่มเรียนที่พูดภาษาไทยไม่ได้ในจังหวัดยะลา" พบว่าปัญหาสำคัญคือครูไม่ได้รับการฝึกฝนเพื่อเป็นครูภาษาไทยชั้นเด็กเล็กเริ่มเรียนที่พูดภาษาไทยไม่ได้โดยเฉพาะ และครู

ไม่รู้หลักและทฤษฎีการสอนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองซึ่งเรื่องนี้อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

เกี่ยวกับความสามารถในการพูดภาษาชาวเขาของครู จากการวิจัยพบว่ามีครูร้อยละ 68.27 พูดภาษาชาวเขาได้แต่พูดได้เพียงข้อความหมายได้เป็นบางคำในเรื่องนี้สำนักงานศึกษาธิการเขต 11 (2518) ได้กล่าวถึงภาระหน้าที่ของครูในท้องถิ่นที่มีเด็กพูดภาษาถิ่นในจังหวัดศรีสะเกษ บุรีรัมย์และสุรินทร์ ว่าภาระการทำงานของครูในโรงเรียนที่มีปัญหาทางภาษามากกว่าปกติเพราะต้องสอนเด็กที่พูดภาษาไทยไม่ได้เหล่านั้นให้ผลสัมฤทธิ์เช่นเด็กนักเรียนทั่วไป เพราะฉะนั้นครูที่ออกไปปฏิบัติหน้าที่ตามโรงเรียนในหมู่บ้านต่าง ๆ มีความจำเป็นที่จะต้องรู้และเข้าใจในเรื่องของภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นที่ตนเข้าไปปฏิบัติงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาถิ่นจะมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับครูผู้สอน ในการสอนครูจะต้องเป็นผู้มีความสามารถสูงในการสื่อสารกับนักเรียน การที่ครูเข้าใจภาษาถิ่นจะทำให้ครูสามารถสอนอบรมเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง และเพื่อให้ได้ครูที่เหมาะสมในการสอนภาษาไทยให้แก่เด็กที่ใช้ภาษาถิ่น สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 (2522) ได้เสนอแนะคุณสมบัติของครูที่สอนนักเรียนที่พูดภาษาไทยไม่ได้ว่าครูควรมีลักษณะดังนี้ คือ ครูควรมีเจตคติที่ดีต่อชุมชนเหล่านั้นและต่อการสอนภาษาไทย มีความเข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีของชนเหล่านั้น และรู้จักสมาคมกับผู้ปกครองเด็กนักเรียนเสมอ

2.2 ข้อมูลการปฏิบัติงานของครูเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝัง

ความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา

ด้านการสอนภาษาไทย

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยให้แก่เด็กนักเรียนชาวเขาครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เคยใช้ภาษาชาวเขากับนักเรียนชาวเขาเลย เป็นเพราะครูพูดภาษาชาวเขาไม่เป็นส่วนครูที่พูดภาษาชาวเขากับนักเรียน ส่วนใหญ่จะใช้เมื่อต้องการอธิบายคำเพิ่มเติมในการสอนคำใหม่ และประโยชน์ที่นักเรียนไม่เข้าใจ โดยครูส่วนใหญ่มีการฝึกภาษาชาวเขาด้วยการฝึกพูดคำ วลีหรือประโยคที่จำเป็นพอที่จะใช้ในการสื่อความหมายได้ผลการวิจัยสอดคล้องกับรัตนาศิริพานิช(2507)

ซึ่งได้กล่าวถึงคุณสมบัติของครูที่อยู่ในท้องถิ่นที่มีเด็กพูดภาษาถิ่นว่า "ครูที่สอนเด็กเหล่านี้ควรพูดได้ ทั้งสองภาษาคือ ภาษาถิ่นและภาษากลาง เพื่อจะได้อธิบายเด็กแรกเข้าเรียนเป็นภาษาถิ่นก่อน แล้วจึงพยายามดึงเด็กนักเรียนเหล่านี้ให้ใช้ภาษากลางมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อให้เด็กนักเรียนมีความรู้ ภาษาไทยกลางอันถือเป็นภาษาราชการของประเทศเพื่อให้อ่านออกเสียงได้ ช่วยเหลือตนเอง ได้เมื่อจบชั้นประถมไปแล้ว" เรื่องการใช้ภาษาถิ่นช่วยในการสอนนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัย การสอนภาษาไทยให้แก่ชาวเขาของสำนักงานศึกษาธิการเขต 2 จังหวัดยะลา (2517) ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการสอนโดยใช้ภาษาแม่เป็นสื่อทำให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมทางภาษาไทยมากกว่า การสอนโดยใช้ภาษาไทยล้วน ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 นอกจากนี้ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าการสอนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือและพูดภาษาไทยไม่ได้มาก่อน ให้เกิดความพร้อมทางภาษา ภายในเวลา 1 เดือน โดยที่ภาษาแม่เป็นสื่อประสพผลสำเร็จอย่างชัดเจนอีกด้วย

สำหรับการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้า พบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีให้นักเรียนที่เรียนเก่งสอนนักเรียนที่เรียนอ่อนตัวต่อตัว ซึ่งวิธีการดังกล่าวอาจช่วยลดภาระงานสอนของครูให้น้อยลงได้เพราะนักเรียนที่เรียนเก่งสามารถช่วยครูได้มาก โดยเฉพาะการสอนแบบตัวต่อตัวดังการวิจัยของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยะลา (2527) ได้วิจัยเพิ่มเติมอีกว่า นักเรียนที่เรียนเก่งสอนนักเรียนที่เรียนอ่อนแบบตัวต่อตัว มีความคล่องตัวมากกว่าวิธีสอน โดยให้นักเรียนที่เรียนเก่งสอนนักเรียนที่เรียนอ่อนในอัตราส่วน 1 ต่อ 2

การจัดกิจกรรมการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขา ครูส่วนใหญ่ได้เน้นการจัดกิจกรรมการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการคัดลายมือและการเขียนตามคำบอกมากที่สุดทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่นักเรียนได้มีโอกาสเขียนจะทำให้สายตาได้สัมผัสสภาวะสัณฐานคำต่าง ๆ นักเรียนก็จะสามารถนำไปสื่อสารโดยการพูดและเขียนได้ ซึ่งเป็นทักษะของการใช้ภาษาได้เช่นกัน ซึ่งกิจกรรมการสอนเขียนดังกล่าวจะนำไปสู่การจัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดการสัมพันธ์ทักษะดังผลการวิจัยที่ปรากฏว่าครูส่วนใหญ่คือตั้งแต่ร้อยละ 90.91 ขึ้นไปได้จัดกิจกรรมอื่น ๆ ในระดับมากคือการแต่งประโยคจากคำที่เรียนไปแล้ว การเล่านิทาน การจัดป้ายนิเทศเพื่อเสริมความรู้ด้านภาษาไทย การฝึกพูดหน้าชั้นเรียน การอ่านเพื่อจับใจความของเรื่อง การเขียนบรรยาย

ประกอบภาพ การแสดงบทบาทสมมติและการทาบปัญหา ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ครูส่วนใหญ่จัดให้แก่นักเรียนในระดับมาก คือ ครูได้จัดให้นักเรียนอย่างน้อย 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์

สำหรับชนิดของสื่อการสอนที่ครูเลือกใช้พบว่าครูทุกคนเลือกใช้สื่อการสอนที่เป็นแบบฝึกหัดในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พัทธา อังคนินันท์ (2523) ซึ่งได้วิจัยเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนของครูประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลกพบว่า สื่อการสอนที่ครูใช้มากที่สุดคือแบบฝึกหัด จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงว่า ครูภาษาไทยให้แบบฝึกหัดนักเรียนหลังการเรียนการสอนทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูได้คำนึงถึงลักษณะวิชาภาษาไทยซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มวิชาทักษะที่ต้องมีการฝึกฝนบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ การให้แบบฝึกหัดแก่นักเรียนจะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะความชำนาญมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผลการวิจัยยังปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่ได้ใช้สื่อชนิดอื่น ๆ ในระดับมาก ได้แก่ บัตรคำหรือแถบประโยค หนังสือพิมพ์ หนังสือนิทาน หนังสืออ่านประกอบ แผนภูมิ และของจริง และจากการสังเกตประกอบการสอบถามของผู้วิจัยพบว่า ขณะที่ผู้วิจัยสังเกตการสอนของครู ครูใช้บัตรคำเป็นสื่อการสอนมากที่สุด รองลงมาคือ รูปภาพ ลักษณะการใช้สื่อของครูส่วนใหญ่มีความชำนาญ นักเรียนตอบสนองต่อกิจกรรมเป็นอย่างดี ซึ่งการใช้สื่อในการเรียนการสอนนี้ถือว่าการสอนที่มีความหมายสำหรับนักเรียนมาก ดังที่ รัชนี ศรีไพพรรณ (2525) ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ว่าการใช้สื่อการสอนจะทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็วและสามารถจดจำความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำ ทำให้บทเรียนน่าสนใจ นักเรียนกระตือรือร้นอยากเรียน และยังมีส่วนช่วยพัฒนาความคิดของนักเรียนด้วย

การวัดผลและประเมินผลก่อนทำการสอนภาษาไทยของครูส่วนใหญ่ คือ การสังเกตการปฏิบัติตามคำสั่งของครู ส่วนการประเมินความรู้และทักษะในการสอนใช้วิธีให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนชายเขามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างจากนักเรียนในฝันราบ และสาเหตุที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแตกต่างกันมากคือนักเรียนฟังภาษาไทยไม่ค่อยเข้าใจและอ่านหนังสือไม่ออก เพราะนักเรียนใช้ภาษาชาวเขาเป็นภาษาแม่ เกี่ยวกับเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่พูดภาษาดั้งนี้

พิศเพลิน เขียวหวาน (2521) อารี ยิ่งสกุล (2514) และไพโรจน์ สุวงศ์วิวัฒน์ (2526) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวและผลการวิจัยก็สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก (2509) ซึ่งพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่พูดภาษาถิ่น คือ ปัจจัยในด้านภาษา กล่าวคือ นักเรียนไม่เข้าใจและพูดภาษาไทยไม่ได้

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรภาษาไทย ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้แก่นักเรียน ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของจันทร์ ชุมเมืองบั๊ก (2508) ซึ่งได้ให้ความเห็นว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแห่งการเรียนการสอนที่มีความสำคัญในอันที่จะช่วยเสริมสร้างให้ประสบการณ์และชีวิตประจำวันของผู้เรียนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดขึ้น คือ การประกวดการอ่านคล่อง เขียนคล่อง นักเรียนชาวเขามิเป็นนักเรียนที่มีปัญหาทางภาษา การจัดการประกวดการอ่านและเขียนขึ้นนับว่าเป็นสิ่งดีเพราะเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียนอยากแข่งขันและเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียนอยากอ่านและเขียนภาษาไทยมากขึ้น

ครูได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขาในด้านการให้การอบรมครูเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขา ทั้งนี้เนื่องจากเป็นปีแรกของการใช้แผนการสอนสำหรับชาวเขา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้จัดอบรมให้แก่ครูเพื่อให้ครูสามารถใช้แผนการสอนได้ถูกต้อง

ด้านการสอนการเกษตร

ครูส่วนใหญ่มีการเตรียมการสอนก่อนโดยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้านการเกษตรจากการสอบถามและปรึกษาหาหรือผู้บริหารหรือเพื่อนครูและศึกษาจากเอกสารการเกษตรซึ่งจากการเตรียมการสอนนั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครู เพราะจะทำให้ครูมั่นใจในการสอนช่วยลดข้อผิดพลาด และสามารถสอนได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ครูส่วนใหญ่กำหนดวัตถุประสงค์ในการสอนด้านการเกษตรเพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติงานในการทำการเกษตรแบบถาวรและนำ

ไปใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรกรรมแบบถาวร และการนำความรู้ไปใช้ในวิถีประจำวัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2527)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการเกษตรแก่นักเรียนชาวเขา ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของการประกอบอาชีพการเกษตรในท้องถิ่น และครูมีการนำแหล่งความรู้ในท้องถิ่นมาประกอบการเรียนการสอนซึ่งตรงกับข้อเสนอแนะในคู่มือการใช้หลักสูตร 2521 ของกรมวิชาการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2521) ที่เสนอแนะให้ครูนำเอาแหล่งวิชาชุมชนไปใช้ในการสอน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสำคัญของแหล่งวิชาชุมชนที่ตนอาศัยอยู่และใช้ประโยชน์จากแหล่งวิชาชุมชนได้อย่างเต็มที่ ทั้งจะทำให้การเรียนสนุกสนานมีชีวิตชีวาไม่เบื่อหน่าย เพราะการใช้แหล่งวิชาชุมชนประกอบการสอนจะเป็นประสบการณ์ตรงที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี (จรรยา เรืองมาลัย และคณะ 2523) ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของกองบรรณาธิการ ประชาศึกษา (2526) ที่ว่า ในการเรียนการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพนั้นครูและนักเรียนควรใช้แหล่งวิทยาการต่าง ๆ ในแต่ละท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนให้มากที่สุด เช่น บริเวณรอบ ๆ โรงเรียน บ้าน ชุมชน สวน ไร่ นา วัด สถานอนามัย คนที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะ สิ่งของวัสดุต่าง ๆ เป็นต้น

สำหรับชนิดของสื่อการสอนที่ครูเลือกใช้พบว่า ครูส่วนใหญ่เลือกใช้สื่อการสอนที่เป็นรูปภาพในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูผู้สอนได้ศึกษาแนวทางหรือวิธีการจัดกิจกรรมจากแผนการสอน ดังนั้นครูจึงเลือกใช้สื่อการสอนตามที่แผนการสอนได้แนะนำไว้ สื่อการสอนที่ครูใช้ในลำดับรองลงมาคือ ของจริง หนังสือหรือเอกสาร แผนที่หรือแผนภูมิ สำหรับเรื่องสื่อการสอนนักเรียนที่ใช้ภาษาถิ่น สกล นิลวราณ(2516) ได้เสนอแนะสื่อการสอนไว้ดังนี้ คือ

1. หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสือพิมพ์ พจนานุกรม

2. สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของโรงเรียนอันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม

3. ของจริง เช่น ต้นไม้ ดอกไม้
4. หุ่นจำลอง ตุ๊กตา
5. ภาพและสมุดภาพ
6. ป้ายประกาศ ป้ายนิเทศ และกระเป๋านั่ง
7. ผลงานของนักเรียนในด้านต่าง ๆ
8. เครื่องประกอบการเล่นบทละครอย่างง่าย ๆ อุปกรณ์ดนตรี
9. เครื่องใช้วัสดุการทำอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น กรรไกร กระดาษ สี พู่กัน ฯลฯ

การวัดผลและประเมินผลด้านการเกษตร ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการตรวจผลงานภาคปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติงานในการทำการเกษตรแบบถาวร และนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านการเกษตร ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการฝึกปฏิบัติการทำการเกษตรในโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้แก่นักเรียน จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีแปลงปลูกพืชผักสวนครัว มีการปลูกไม้ผล เช่น ฝรั่งคั้นน้ำ ลิ้นจี่ สาลี่ ส้มเขียวหวาน มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับส่งโครงการหลวง เช่น เหยอปีรา คาร์เนชั่น มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ ปลา เป็นต้น

ความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นในด้านการสอนการเกษตรแก่นักเรียนชาวเขาครูส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือในด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแผนใหม่ และในด้านการให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณและอุปกรณ์การเกษตร โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งองค์กรต่างประเทศ เช่น ศูนย์พัฒนาที่ราบสูงไทย-นอร์เวย์ หน่วยอนุรักษ์ต้นน้ำ โครงการหลวง โครงการ CARE หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจากการสังเกตสภาพโรงเรียนบ้านห้วยโป่ง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย (4 ธันวาคม 2534) พบว่า โครงการหลวงห้วยโป่งได้ส่งเจ้าหน้าที่โครงการหลวง

ฝ่ายการศึกษา จำนวน 1 คน มาช่วยครูทำการสอนนักเรียนในด้านการเกษตรแผนใหม่ และจากการสังเกตสภาพโรงเรียนบ้านขุนกลาง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ (9 ธันวาคม 2534) พบว่า การทำการเกษตรในโรงเรียนมีการนำเอาเทคโนโลยีทางการเกษตรแผนใหม่มาใช้ได้แก่ การใช้โครงหลังคาพลาสติกป้องกันดอกเห็บปี้ร่า ให้อุ่นจากน้ำฝน ซึ่งโรงเรียนได้รับความช่วยเหลือจากโครงการหลวง ดอยอินทนนท์ (คุณภาพประกอบในภาคผนวก ง.)

ด้านการสอนด้านการปกครอง

ในการจัดการเรียนการสอนในด้านการปกครองแก่นักเรียนชาวเขา ครูส่วนใหญ่ กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ด้านการปกครองที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, 2520) ข้อ 2 คือ มุ่งให้นักเรียนนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต "และสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาแก่ชาวเขา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2527) ข้อ 4 คือ "เข้าใจสิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมืองไทย" และข้อ 12 " นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน"

การจัดกิจกรรมด้านการปกครองแก่นักเรียนชาวเขา ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมโดยการอภิปราย อธิบายชี้แนะ และทัศนศึกษารอบ ๆ บริเวณโรงเรียน แสดงว่าครูมีการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนหลาย ๆ อย่าง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ คณะผู้วิจัยกรมสามัญศึกษา (กองการมัธยมศึกษา 2523) ได้ศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และสรุปว่าในการปลูกฝังความสำนึกหรือ ค่านิยม ให้นักเรียนนั้นมี 2 ขบวนการใหญ่ ๆ คือ

1. ใช้วิธีบอก แนะนำ สิ่งสอน บรรยาย วิธีการนี้ผู้มีบทบาทมากที่สุด คือ ครู เพราะครูเป็นผู้อบรมสั่งสอนให้เห็นคุณและโทษ ครูจะบอกนักเรียนว่า ควรทำอะไร เชื่ออะไร ควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร ซึ่งเป็นวิธีการสอนศีลธรรมแบบเดิม หรือ วิธีการแสดงพระธรรมเทศนาของพระนั่นเอง วิธีการที่ครูใช้ส่วนมากมักจะใช้ขบวนการต่อไปนี้

- การให้ความรู้ ความเข้าใจ ในสิ่งที่สอนด้วยวิธีการอธิบาย ยกตัวอย่าง
- อ่างหลักธรรมทางศาสนา ประเพณีนิยม
- สกกระเบียบกฎเกณฑ์ของชุมชนและสังคมขึ้นมาอ้างอิง
- แนะนำแนวทางปฏิบัติ และยกตัวอย่างบุคคลผู้ปฏิบัติดีแล้ว
- ประเมินผลด้วยวิธีทดสอบ ความรู้ ความจำในเรื่องนั้น ๆ

2. ให้หลักจิตวิทยาการเรียนการสอนสมัยใหม่ เข้ามาช่วยในกระบวนการเรียนการสอน โดยถือว่าการปลูกฝังจริยธรรม ให้แก่นักเรียนเป็นหน้าที่ของครูทุกคนไม่ว่าจะทำการสอนวิชาใดทั้ง ภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน ซึ่งครูอาจใช้วิธีการต่าง ๆ ต่อไปนี้ เช่น

2.1 การจัดกิจกรรมกลุ่ม (Group Dynamic)

2.2 การพัฒนาค่านิยม (Value Clarification)

2.3 การใช้ตัวแบบ

2.4 การใช้สิ่งเสริมแรงช่วยในการปลูกฝัง

2.5 การจัดสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

2.6 การสอนแบบสืบสวน สอบสวน

สำหรับชนิดของสื่อการสอนที่ครูเลือกใช้พบว่า ครูส่วนใหญ่เลือกใช้สื่อการสอนที่เป็นรูปภาพมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนการสอนด้านการปกครอง เนื้อหาที่มีความเป็นนามธรรมมากครูจึงต้องหารูปภาพมาประกอบการสอน สื่อการสอนที่ครูใช้รองลงมาได้แก่แบบฝึกหัด จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงว่า ครูให้แบบฝึกหัดแก่นักเรียนหลังการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูได้คำนึงถึงลักษณะการนำความรู้ไปใช้จึงต้องมีการทดสอบความรู้ความจำแก่นักเรียน

การวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนด้านการปกครองครูส่วนใหญ่ใช้การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนการสอนด้านการปกครองเป็นเรื่องของการเกิดพฤติกรรม (behavior) อันเป็นผลจากการประเมินค่าและการเห็นความสำคัญด้านการปกครอง (Koffka, 1984)

กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนด้านการปกครอง ครูส่วนใหญ่จัดป้ายนิเทศ คำขวัญ บทความ บทกลอน และคติเตือนใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ของพลเมืองไทย และการจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์แก่โรงเรียนและชุมชนในวันสำคัญต่าง ๆ ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนี้จะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความรักและความภาคภูมิใจในชาติไทยมากขึ้นซึ่งจะทำให้เด็กเรียนมีเจตคติที่ดีต่อชาติไทยและความเป็นคนไทย อีกด้วย

ความร่วมมือที่ได้รับจากหน่วยงานอื่นในการจัดการเรียนการสอนด้านการปกครองครูส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือในด้านการศึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมและประเพณีของชาวเขาแก่ครู ความช่วยเหลือในด้านนี้คิดว่าได้ผลดีเพราะจากการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2527) เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอนแก่ชาวเขา คือ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่และประเพณีต่าง ๆ ของชาวเขาซึ่งทำให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อชาวเขา และชาวเขาเองก็จะไม่ให้ความร่วมมือแก่ครู

จากการศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8 พบว่า โรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาโดยยึดนโยบายการจัดการศึกษาแก่ชาวเขาซึ่งได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 มติกรรมการการศึกษาแห่งชาติ แนวนโยบายการดำเนินงานของคณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับปัญหาชาวเขา และการปลูกฝืน และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการฟัง อ่าน พูด และเขียนภาษาไทยเป็นอันดับแรก วัตถุประสงค์ที่กำหนดในลำดับรองลงมาได้แก่ ความผูกพันจิตใจในชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ส่วนการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่โรงเรียนกำหนดไว้นั้น โรงเรียนมีการจัดทำโครงการต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการควบคุมการดำเนินงานควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ตามแผนการสอนสำหรับนักเรียนชาวเขาซึ่งกองวิชาการสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดทำขึ้น นอกจากนี้ยังมีการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำคัญในความในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา โดยวิธีการเชิญวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ มาให้ความรู้แก่นักเรียนและการพานักเรียนไปทัศนศึกษาด้านการเกษตรตามสถานที่ทดลองการเกษตร

ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำคัญในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาโรงเรียนได้ปลูกฝังความสำคัญในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาทั้ง3ด้าน ได้แก่ ด้านภาษาไทยด้านการเกษตร และด้านการปกครอง ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำหรับในด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขา ครูกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันและครูส่วนใหญ่มีการฝึกภาษาชาวเขาด้วยการฝึกพูดคำวลีหรือประโยคที่จำเป็นพอที่จะใช้ในการสื่อความหมายได้ ในด้านการจัดการเรียนการสอนด้านการเกษตรแก่นักเรียนชาวเขา ครูกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในด้านการปกครองครูมีการนำวิธีการปลูกฝังความสำคัญตามแนวคิดทฤษฎีและพัฒนาการใหม่มาใช้ ได้แก่ วิธีการปลูกฝังความสำคัญโดยตรง วิธีการปลูกฝังความสำคัญด้วยการกระจำจ่านิยม วิธีการปลูกฝังความสำคัญด้วยการปรับพฤติกรรม และวิธีการปลูกฝังความสำคัญด้วยเหตุผล

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำคัญในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

1. ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำคัญในความเป็นคนไทย

แก่นักเรียนชาวเขา ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อทำแผนงานหรือโครงการพัฒนาการจัดการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา

2. ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดให้มีการรายงานความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาในที่ประชุมแต่ละเดือน หรือในรูปเอกสารสิ่งพิมพ์ให้ครูทราบ
3. ควรให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาให้มากเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในด้านการเกษตรและการพัฒนาอาชีพ เพราะเป็นนโยบายที่เน้นประโยชน์แก่ชาวเขา
4. ควรอำนวยความสะดวกและให้กำลังใจแก่ครูโดยการสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มกำลังความสามารถพร้อมทั้งร่วมแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอน
5. ผู้บริหารโรงเรียนควรนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาให้มากที่สุด โดยเฉพาะในการส่งนักเรียนไปฝึกงานด้านการเกษตรตามหน่วยงานด้านการเกษตร
6. ควรสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ครูเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแก่ชาวเขา โดยเฉพาะเกี่ยวกับภาษาชาวเขาและความรู้ด้านการเกษตรบนที่สูง
7. ควรขอความร่วมมือหน่วยงานอื่นให้สนับสนุนโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนแก่นักเรียนชาวเขา

ข้อเสนอแนะสำหรับครู

1. ครูควรมีการฝึกซ้อมภาษาชาวเขาที่จะใช้ประกอบการเรียนการสอนภาษาไทยก่อนทำการสอน หรืออาจเขียนคำ วลีหรือประโยคที่จำเป็นในกระดาษเพื่อนำไปใช้ในชั้นเรียนเมื่อถึงคราวจำเป็น
2. ควรใช้เทคนิคการสอนให้สัมพันธ์กับเนื้อหาและกิจกรรมการสอนให้มากที่สุด

3. ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
4. ควรใช้สื่อการสอนในทุกขั้นตอนของกิจกรรมการสอน และควรพิจารณาเลือกใช้สื่อที่ตรงกับเนื้อหาและช่วยพัฒนาความคิดของนักเรียน
5. ครูควรใช้วิธีวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนหลาย ๆ วิธี โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับประเภทของความรู้ที่ต้องการวัด
6. ครูควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรประเภทต่าง ๆ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้นักเรียนสนใจการเรียนการสอน โดยคำนึงว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นควรสนับสนุนความเป็นคนไทยทั้ง 3 ด้าน
7. จัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้มีบรรยากาศส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขา เช่น การจัดโครงการเกษตรแผนใหม่ในโรงเรียน การจัดป้ายนิเทศให้สอดคล้องกับบทเรียน จัดทำสมุดคำไทย - ชาวเขา

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังความสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาในระดับที่กว้างออกไป คือ ในเขตภาคเหนือ และในประเทศไทย
2. ควรศึกษาระดับความสำนึกในความเป็นคนไทยของนักเรียนชาวเขาในชั้นสูงสุดของโรงเรียน